

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **P. S.**, zastoupeného Mgr. Petrou Šternberskou Pospíšilovou, advokátkou se sídlem Hlinky 92, Brno, směřující proti výroku II. rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 2. 2021, č. j. 19 Co 264/2020-509, a druhému odstavci výroku III. rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 16. 10. 2020, č. j. 22 P 64/2018-471, za účasti **Krajského soudu v Brně** a **Městského soudu v Brně**, jako účastníků řízení, a **1) O. S.** zastoupené Mgr. Ivanou Rychnovskou, LL.M., advokátkou se sídlem Vranovská 45/1, Brno, a **2) nezletilé S. S.**, zastoupené Magistrátem města Brno, se sídlem Dominikánské náměstí 196/1, Brno, jako vedlejších účastnic řízení,

t a k t o :

- I. Výrokem II. rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 2. 2021, č. j. 19 Co 264/2020-509, bylo porušeno právo stěžovatele na péči o dítě a jeho výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.**
- II. Výrok II. rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 2. 2021, č. j. 19 Co 264/2020-509, se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatel proti v záhlaví citovaným rozsudkům Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně v těch jejich částech, jež upravují předání nezletilé při skončení styku se stěžovatelem, neboť má za to, že jimi došlo k porušení jeho základních práv zaručených v čl. 32 odst. 1 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byla úprava výchovy a výživy nezletilé dcery S. (nar. v září 2011), jejíž matkou je první vedlejší účastnice řízení. Pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti není podrobnější rekapitulace průběhu řízení a napadených rozhodnutí nezbytná, jelikož účastníkům jsou všechny relevantní skutečnosti známy, a proto postačuje stručně uvést toliko základní fakta.

3. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a z připojených listin, shora uvedeným rozsudkem Městský soud v Brně (dále jen „městský soud“) zamítl návrh stěžovatele na snížení výživného

pro nezletilou (výrok I.), jakož i návrh matky na zvýšení výživného (výrok II.). Městský soud dále změnil předchozí harmonogram styku s nezletilou v době letních prázdnin, stanovený rozsudkem téhož soudu ze dne 23. 8. 2017, č. j. 22 Nc 87/2015-170, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) ze dne 11. 4. 2018, č. j. 19 Co 273/2017-235, s doplněním, že nebude-li při běžném styku z objektivních mimořádných důvodů (například uzavření škol) možné nezletilou předat ve školském zařízení v pondělí do 8.00 hodin, je stěžovatel oprávněn nezletilou předat v místě bydliště matky do 17.00 hodin. Ve zbytku byl návrh stěžovatele na úpravu styku s nezletilou zamítnut (výrok III.).

4. K odvolání stěžovatele ve věci rozhodoval krajský soud, který ústavní stížností napadeným rozsudkem v (odvoláním) napadených výrocích I. a nákladovém výroku IV., jakož i v prvním odstavci výroku III. o úpravě styku v době letních prázdnin a ve třetím odstavci výroku III., jímž byl ve zbytku návrh stěžovatele na úpravu styku zamítnut, rozsudek městského soudu potvrdil (výrok I.) a ve druhém odstavci výroku III. jej změnil tak, „*že se mění rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 23. 8. 2017, č. j. 22 Nc 87/2015-170, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 11. 4. 2018, č. j. 19 Co 273/2017-235, v prvním a šestém odstavci tak, že otec je oprávněn stýkat se s nezl. S. v každém sudém kalendářním týdnu v roce od středy 13,00 hod., kdy ji převezme ve školském zařízení, do neděle 19,00 hod., kdy ji předá matce v místě bydliště matky; otec nezl. S. převezme ve stanovený čas ve školském zařízení a po ukončení běžného styku ve stanovený čas předá v místě bydliště matky*“ (výrok II.).

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti napadá rozhodnutí krajského i městského soudu v těch jejich částech, jež upravují předání nezletilé po skončení styku se stěžovatelem, tedy ve výroku II. rozsudku krajského soudu a druhém odstavci výroku III. rozsudku městského soudu. Opětovně tudíž uvádí, že náklady spojené se stykem nemohou být kladeny jen k tíži jednoho z rodičů. Pokud totiž musí jeden z rodičů za účelem styku s dítětem překonat větší vzdálenost, je dle stěžovatele "fér", aby negativa s tímto spojená nesli rovnoměrně oba rodiče. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu [srov. zejména nález sp. zn. I. ÚS 2996/17 (N 104/89 SbNU 529) ze dne 29. 5. 2018; veškerá rozhodnutí Ústavního soudu je dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>] namítá, že obecné soudy nevyhověly jeho návrhu, aby se matka podílela na (zpáteční) cestě nezletilé po ukončení styku se stěžovatelem z Prahy do Brna, aniž by však své závěry dostatečně odůvodnily. Stěžovatel obecným soudům vytýká, že v tomto ohledu zcela ignorovaly závěry dokazování (zejména okolnost, že matka disponuje služebním automobilem, jakož i zdravotní problémy stěžovatele). Zdůrazňuje, že příslib pořízení nájemního bytu v Brně, v němž by mohl s dcerou trávit dobu učenou pro běžný styk, který učinil v průběhu předchozího řízení a který je mu nyní obecnými soudy připomínán, podmínil svěřením nezletilé do střídavé péče, k čemuž ovšem nedošlo.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastnic řízení

6. K ústavní stížnosti se na výzvu Ústavního soudu vyjádřili městský soud, krajský soud a obě vedlejší účastnice řízení.

7. Městský soud odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku a současně poukázal na skutečnost, že rozhodoval o úpravě styku oproti předchozímu rozhodnutí, a tedy posuzoval, zda v dané věci došlo k podstatným změnám, které by odůvodňovaly též změnu tohoto původního rozhodnutí.

8. Na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku odkázal rovněž krajský soud, který současně doplnil, že důvody, které jej vedly k rozhodnutí o tom, že vrácení nezletilé do bydliště matky má v gesci stěžovatel, nesouvisejí pouze s vlastnictvím luxusního automobilu, ale též s tím, že stěžovatel, jakožto osoba s mimořádně dobrým finančním zázemím, disponuje velkým množstvím času, což dokládají zejména jeho pobyty v Nassfeldu, uskutečněné v předchozím pandemickém období. Krajský soud dále zmínil, že první vedlejší účastnice řízení je zcela běžnou zaměstnankyní s průměrnými příjmy, která sice má k dispozici služební vozidlo, což ovšem neznamená, že by neabsolvovala cesty do Prahy hromadnou dopravou, mj. též z důvodu, že jí nemusí konvenovat vzdálenost a provoz v hlavním městě. Krajský soud zdůraznil, že si je vědom judikatury Ústavního soudu vyžadující "férové" rozdělení povinností spjatých s předáváním nezletilých ke styku s rodičem na větší vzdálenost, současně však poukázal na mimořádnost nyní posuzované věci, odvíjející se od finančního zázemí stěžovatele (vlastnictví luxusního automobilu), jakož i od jeho časových možností. Krajský soud závěrem namítl, že stěžoval, jemuž šlo v rámci úpravy styku s nezletilou v průběhu řízení před obecnými soudy o každou hodinu navíc, má díky cestám do Brna možnost strávit s dcerou další dvě hodiny, kdy si mohou povídat, poslouchat hudbu, pohádky apod.

9. První vedlejší účastnice navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. Uvedla, že předmětná věc se týká pouze výkladu a aplikace podústavního práva, a tedy nemá žádný ústavněprávní rozměr.

10. Obdobný názor vyjádřil též opatrovník druhé vedlejší účastnice řízení, jenž uvedl, že *„konečné rozhodnutí soudů je plně v souladu s nejlepším zájmem nezletilé a není na něm nic protiústavního.“*

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

11. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a zaslaných vyjádření dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Podstatou nyní posuzované ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s právními závěry obecných soudů učiněnými v rámci řízení o úpravě výchovných poměrů k jeho nezletilé dceři, konkrétně se závěry týkajícími se předání nezletilé po ukončení styku u stěžovatele.

13. Ústavní soud předně uvádí, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soudní soustavy a nepřísluší mu proto ani právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů [srov. např. nálezn. sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41) ze dne 1. 2. 1994]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je proto Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem.

14. Obzvláště rezervovaně pak Ústavní soud přistupuje k soudním rozhodnutím ve věcech rodinněprávních, neboť se zde rozhodování soudů do značné míry odvíjí od zjišťování a posuzování skutkových okolností a otázek, což je v první řadě úkolem obecných soudů, a od znalosti vývoje rodinné situace a bezprostředního kontaktu s účastníky.

15. Ústavní soud však na druhou stranu připomíná své předchozí závěry (srov. nálezn. sp. zn. IV. ÚS 4156/19 ze dne 2. 9. 2020), z nichž se podává, že jedním z požadavků naplňujících pojem nejlepšího zájmu dítěte je též to, aby dítě bylo vychováno zásadně oběma rodiči a aby oba také společně nesli náklady spojené s jeho výchovou a péčí o ně, a to včetně nákladů spojených s udržováním pravidelného osobního styku. Toto právo dítěte na péči obou rodičů vyplývá mj. z ustanovení § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění

pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), jež se sice týká primárně rozhodování ve věcech svěřeni dítěte do péče, nicméně *per analogiam* je nutno toto ustanovení aplikovat též při rozhodování o rozložení zátěže zajištění styku s nezletilým dítětem. Je tedy právem dítěte být v péči obou rodičů (čl. 32 odst. 4 Listiny) a mít s nimi pravidelný osobní styk, přičemž na tomto styku by se rodiče měli přiměřeně podílet. Stejně tak je právem rodičů zakotveným v čl. 32 odst. 4 Listiny pečovat o děti a podílet se na jejich výchově. Vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů pak nemůže za standardních okolností být k tíži pouze jednomu z nich a nesmí být důvodem porušení práva dítěte na styk s oběma rodiči a současně porušením práva jednoho z rodičů na styk s dítětem podle čl. 32 odst. 4 Listiny. Nutno v této souvislosti připomenout, že podle názoru Ústavního soudu není vzdálenost mezi bydlišti rodičů *a priori* překážkou ani v rozhodování soudů ohledně svěřeni dítěte do střídavé péče (srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 149/20 ze dne 31. 3. 2020), tím spíše pak nesmí být překážkou ani v případě výlučné péče jednoho rodiče se soudně upraveným stykem rodiče druhého.

16. Ústavní soud v zájmu rovnoměrného vyvážení překážek spojených se zajištěním styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost obecně vyžaduje, aby tyto překážky byly přeneseny částečně i na rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, resp. aby oba rodiče museli při rozvržení povinností spjatých se stykem vynaložit nejen přibližně stejnou finanční částku, ale rovněž museli na překonání vzdálenosti rovnoměrně vynaložit svoji energii a čas (srov. citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 2996/17, bod 35). Z citované náleznové judikatury zdejšího soudu dále vyplývá požadavek, aby obecné soudy při rozvržení povinností souvisejících s kontakty s nezletilým postupovaly především tak, aby rodič, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, byl povinen předat dítě ke styku v místě bydliště druhého rodiče, nebo v místě, na němž se rodiče dohodnou. Oproti tomu by druhému rodiči vznikala povinnost předat dítě po ukončení styku rodiči, jemuž bylo dítě svěřeno do péče v místě jeho bydliště. Ústavní soud tento postup, který ovšem z objektivních důvodů a vzhledem k mimořádným okolnostem konkrétního případu nemusí být aplikován vždy a bezvýjimečně (srov. tamtéž, bod 36), zjevně preferuje, neboť rovnoměrně rozvrhuje negativa spojená s uskutečněním styku mezi oba rodiče (srov. citovaný nálezn sp. zn. IV. ÚS 4156/19, bod 24).

17. Ústavní soud též v tomto ohledu připomíná, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Ústavní soud dává konstantně najevo, že tento příkaz platí i pro něj [srov. např. již nálezn sp. zn. IV. ÚS 197/96 (N 118/6 SbNU 353) ze dne 12. 6. 1997], což znamená, že shora předestřená obecná východiska rozhodování o režimu předání a převzetí nezletilých po ukončení styku u rodiče, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče, musí být respektována i v nyní posuzovaném případě.

18. Ústavní soud přezkoumal rozhodnutí městského a krajského soudu prizmatem shora zmíněných kritérií a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

19. Jak vyplývá z obsahu ústavní stížností napadených rozhodnutí, obecné soudy se od ústavně aprobovaného požadavku rovnoměrného rozvržení negativ spjatých s uskutečněním styku odchýlily zcela vědomě (srov. rozsudek městského soudu, bod 35), a to s odkazem na tvrzenou existenci mimořádných skutkových okolností nyní posuzovaného případu, resp. s konstatováním, že skutkové okolnosti jsou zde podstatně jiné než v odkazovaných náleznových případech.

20. S tímto závěrem obecných soudů se ovšem zdejší soud nemůže ztotožnit, neboť je založen - jak bude uvedeno dále - na nepřesvědčivé argumentaci, jež navíc nekoresponduje s výsledky provedeného dokazování. Ústavní soud totiž dospěl po pečlivém prostudování vyžádaného spisu a obsahu napadených rozhodnutí ke zcela opačnému závěru, tedy že v nyní posuzovaném případě nejsou dány žádné mimořádné okolnosti, které by odůvodnily naznačený

odklon od výše předestřené a preferované výchozí pozice, jež předpokládá rovnoměrné rozvržení povinností spjatých se zajištěním styku u rodiče, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče.

21. K argumentaci městského a krajského soudu proto Ústavní soud uplatňuje následující výhrady.

22. Jedním ze stěžejních důvodů, proč dle obecných soudů není na místě, aby se vedlejší účastnice podílela na cestách nezletilé ze stěžovatelova bydliště, je okolnost, že stěžovatel vlastní luxusní automobil. Obecné soudy přitom dovodily, že nezletilé lépe svědčí právě cestování tímto vozidlem (srov. rozsudek krajského soudu, bod 8). Ústavní soud ovšem není ochoten akceptovat, že by hodnota automobilu jednoho z rodičů měla být určujícím kritériem, od něž se bude odvíjet stanovení rozsahu práv a povinností souvisejících se zajištěním styku s dítětem. Takto koncipované rozlišování totiž nemá objektivní a racionální základ a ve svém důsledku je proto jen projevem zcela nepřijatelné diskriminace. Dobré finanční zázemí jednoho z rodičů, spjaté mj. s možností pořízení nadstandardního automobilu, je zcela jistě relevantní při stanovení výše výživného (srov. ustanovení § 913 občanského zákoníku), nicméně samo o sobě není určující při rozvržení povinností spjatých se stykem, a to již s ohledem na čas a energii, kterou musí rodič zajišťující dopravu dítěte vynaložit bez ohledu na to, jaký automobil používá.

23. Obecné soudy navíc nesprávně vycházely z předpokladu, že zatímco stěžovatel může s nezletilou cestovat luxusním automobilem, první vedlejší účastníci, která vozidlo nevlastní, nezbyvá jiná možnost, než použít veřejnou hromadnou dopravu (srov. rozsudek krajského soudu, bod 8). Tento závěr ovšem neodpovídá výsledkům dokazování, jež bylo provedeno městským soudem (srov. rozsudek městského soudu, bod 18), z nichž se podává, že první vedlejší účastnice má po dohodě se zaměstnavatelem k dispozici služební automobil, jenž může použít i k soukromým účelům (srov. rovněž spis, č. l. 461). Pro Ústavní soud je navíc podstatné, že ze spisu nevyplývá nic, co by první vedlejší účastníci omezovalo v řízení automobilu (např. ve smyslu zdravotní indispozice), a tedy i v zajištění dopravy nezletilé z bydliště stěžovatele. Vyjádření krajského soudu, reagující na nyní posuzovanou ústavní stížnost, poukazující na to, že první vedlejší účastníci nemusí vyhovovat řízení na dálnici či v hlavním městě, považuje zdejší soud za ryze spekulativní.

24. Ústavní soud nepřisvědčil ani dalšímu argumentu, jenž krajský soud přednesl ve vyjádření k nyní posuzované ústavní stížnosti, v němž uvedl, že stěžovatel disponuje značným množstvím času, což dokládají jeho časté pobyty v Nassfeldu. Krajský soud proto dovodil, že cestování mezi Brnem a Prahou pro stěžovatele nepředstavuje větší problém. Ústavní soud má nicméně za to, že zmíněná okolnost není pro účely nyní posuzovaného případu relevantní, a to již proto, že způsob, jakým stěžovatel tráví volný čas, je jeho výsostně osobní záležitostí, již obecným soudům nepřisluší komentovat či dokonce využívat jako argument svědčící proti stěžovateli. Navíc nelze přehlédnout, že z těchto zahraničních pobytů profitovala rovněž nezletilá (srov. rozsudek krajského soudu, bod 3).

25. Co se týká příslibu pořízení bytu v Brně, kde by mohl stěžovatel pobývat s nezletilou po dobu vzájemného styku, jehož nesplnění nyní obecné soudy kladou stěžovateli k tíži, Ústavní soud má za to, že obecné soudy dostatečně nezohlednily následná stěžovatelova vyjádření prezentovaná v průběhu předchozího řízení, z nichž je patrné, že tento příslib byl podmíněn svěřením nezletilé do střídavé péče (srov. spis, č. l. 224), resp. byl vzat zpět s ohledem na stěžovatelovu aktuální finanční situaci (srov. tamtéž, č. l. 425). Ústavní soud dodává, že koupě či nájem bytu v Brně by byly s ohledem na zajištění styku s nezletilou jistě ideálním řešením, současně je však nutno připomenout samozřejmý fakt, že obecné soudy nemohou stěžovatele k tomuto kroku nutit, a to ani nepřímo.

26. Ústavní soud se neztotožnil ani s odlišením nyní posuzovaného případu od případů předchozích, jež vyústily v přijetí shora citovaných nálezů (srov. rozsudek městského soudu, bod 35). Ještě jednou budiž řečeno, že nosný právní závěr plynoucí z této judikatury zdůrazňuje požadavek na zajištění rovnoměrného rozvržení překážek spjatých se zajištěním styku s rodičem, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče. Tyto závěry nelze aplikovat mechanicky např. s poukazem na to, že v případě vedeném pod sp. zn. IV. ÚS 4156/19 byla vzdálenost bydlišť rodičů větší než v nyní posuzovaném případě. Řečeno jinak, rozhodnou skutečností bude, zda jsou v konkrétním případě dány mimořádné okolnosti, jež vylučují uplatnění výchozího rovnoměrného rozvržení povinností mezi oba rodiče, což se však - jak bylo vysvětleno výše - v nyní posuzovaném případě nestalo. Na margo distinkce provedené městským soudem lze současně dodat, že v případě vedeném pod sp. zn. I. ÚS 2996/17 byla vzdálenost bydlišť rodičů dokonce menší (i co do času) než je vzdálenost bydlišť stěžovatele a první vedlejší účastnice řízení; není přitom podstatné, že Ústavní soud v daném případě rozhodl zamítavým nálezem, neboť se tak stalo s přihlédnutím ke specifickým okolnostem tohoto případu (srov. cit. nález, bod 39).

27. Pro úplnost Ústavní soud podotýká, že nepřisvědčil opakovaně předkládané argumentaci stěžovatele poukazující na jeho tvrzené zdravotní problémy. V předchozím řízení totiž nebylo prokázáno, že by tyto zdravotní problémy stěžovatele zásadním způsobem limitovaly (srov. rozsudek městského soudu, bod 27).

V. Závěr

28. Ústavní soud uzavírá, že městský i krajský soud svými rozsudky porušily základní ústavně zaručené právo stěžovatele na péči o děti a jejich výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny, jakož i nejlepší zájem nezletilého podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny.

29. Z důvodů procesní ekonomie, jakožto i s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů a zásadu rychlosti řízení před obecnými soudy, však Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil pouze rozsudek krajského soudu, který bude mít příležitost při opakovaném rozhodování věci napravit předchozí pochybení své i pochybení nalézacího soudu. Ve zbytku, tj. ve vztahu k rozsudku městského soudu, proto Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

30. Úkolem krajského soudu bude posoudit daný případ znovu, přičemž je vázán právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že při rozhodování o úpravě režimu při předání a převzetí nezletilé po skončení styku u stěžovatele je nutno zajistit rovnoměrné rozvržení povinností mezi oba rodiče.

31. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu).

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 16. srpna 2021

Radovan Suchánek
předseda senátu